

Datum 2022-11-11
Dokumenttyp Yttrande
Diarienummer 2022/0257
Ert diarienummer S2022/03277
Handläggare Anna Björnemalm

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Nästa steg – Ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer (SOU 2022:41)

Myndigheten för delaktighet arbetar för ett samhälle där alla kan vara delaktiga, oavsett funktionsförmåga. Myndigheten för delaktighet lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

MFD tillstyrker i huvudsak utredningens förslag med de synpunkter som redovisas nedan.

Myndighetens synpunkter

Utredningen bidrar med förslag som syftar till att stärka kvaliteten och jämlikheten i vård och omsorg för äldre personer. MFD anser att betänkandet är väl genomarbetat och på ett strukturerat sätt beskriver äldreomsorgens funktion och organisation samt de utmaningar och problem som äldreomsorgen står inför. På detta sätt är utredningen en viktig förstärkning av det nödvändiga arbete som pågår inom God och nära vård. Ett förändringsarbete som är av särskilt betydelse för människor som lever med kronisk sjukdom eller funktionsnedsättning. De skäl och synpunkter som framförs nedan gör att MFD ställer sig bakom huvuddelen av de förändringar och förstärkningar som föreslås men anser inte att konsekvenserna av inrättandet av en särskild äldreomsorgslag i relation till övrig socialtjänst är tillräckligt utredda för att vi i denna del kan tillstyrka förslaget.

För att åstadkomma en god och jämlik hälsa är det viktigt att främja alla individers möjligheter till kontroll, inflytande och delaktighet i samhället och det dagliga livet.¹ MFD välkomnar därför särskilt utredningens förslag (7.3.9) om att äldreomsorgslagen ska innehålla bestämmelse om att den enskilde ska vara delaktig, ges inflytande och information.

MFD är positiv till att utredningen lyfter fram att det finns grupper av äldre som har särskilda behov som måste tillgodoses. Exempel på sådana grupper som nämns är personer med kognitiva funktionsnedsättningar, döva,

¹ Folkhälsomyndigheten, Folkhälsans utveckling, Årsrapport 2021
Myndigheten för delaktighet, Sturegatan 3, Box 1210, 172 24 Sundbyberg
Växel 08-600 84 00, info@mfd.se, www.mfd.se

synskadade och personer med hörselnedsättning. MFD saknar dock att detta perspektiv fått tillräckligt genomslag i förslagen. Det är viktigt att tänka på att en funktionsnedsättning innebär ytterligare krav på verksamheten. Det kan handla om såväl större risker för tillexempel fallolyckor som särskilda krav på kompetens hos personalen. I det sammanhanget vill MFD även lyfta fram att det finns ytterligare grupper med mer komplexa funktionsnedsättningar som särskilt behöver synliggöras. Det gäller tillexempel personer med kombinerad syn- och hörselnedsättning (personer med dövblindhet) samt äldre med intellektuell funktionsnedsättning.

Vidare välkomnar MFD utredningens förslag (7.3.5) att införa mål för äldreomsorgen om att den ska ha ett förebyggande perspektiv, inriktas på att vara hälsofrämjande och stödja enskildas funktionsförmåga samt vara tillgänglig. MFD är särskilt positiv till att utredningen beskriver att målet om att äldreomsorgen ska vara tillgänglig innebär att tillgänglighet ska genomsyra hela äldreomsorgen och att utredningen tydliggör att en aspekt av tillgänglighet handlar om rättigheter och diskrimineringsförbud avseende personer med funktionsnedsättning. MFD delar även utredningens analys att en tillgänglig äldreomsorg kan bidra till stärkt förtroende hos allmänheten och att ett lågt förtroende kan innebära en risk att för att personer med behov av stöd och omsorg inte ansöker om insatser.

MFD är generellt positiv till förslagen som syftar till att stärka tillgången till medicinsk kompetens i den kommunala hälso- och sjukvården. MFD välkomnar särskilt förslagen som innebär att personer som är inskrivna i kommunens primärvård vid behov ska ha tillgång till läkare respektive sjuksköterska dygnet runt och bestämmelser och insatser som bidrar till fast vårdkontakt och stärkt kontinuitet i primärvården.

MFD välkomnar också förslaget om att kvalitetsansvarig inom kompetensområdet rehabilitering (motsvarande MAR) blir obligatorisk i den kommunala primärvården. En viktig och nödvändig funktion som kommer ha stor betydelse för helheten. En del i MARs kompetensområde är att säkerställa att personer inom äldreomsorgen har tillgång de hjälpmedel de behöver för att öka sin självständighet och självbestämmande. MFD anser dock att detta kräver en fördjupad analys av hur detta ansvar ska förhålla sig till regionernas specialiserade rehabiliterings- och hjälpmedelsverksamhet. Exempel på frågor som behöver tydliggöras rör exempelvis äldre personer med syn och hörselnedsättning eller dövblindhets rätt till stöd och hjälpmedel kring orientering, alternativ kommunikation (AKK), teckenspråk och grundläggande ADL träning. Äldres rätt till digital delaktighet och användningen av digitala hjälpmedel behöver också särskilt uppmärksammas i detta sammanhang.

MFD förstår att ingångsvärdet i utredningens uppdrag har varit att föreslå en särskild äldreomsorgslag som komplement till socialtjänstlagen. MFD är dock tveksamma till att en särskild äldreomsorgslag är den bästa lösningen för att nå de ambitioner utredningen ger uttryck åt. Vi inser fördelarna med en egen lag utifrån avsikten att tydliggöra äldreomsorgens uppdrag och omfattning. Det finns redan idag en rad gränssnittsproblematik mellan socialtjänstens olika målgrupper då en individs behov kan vara mångfacetterade. På så sätt är även äldre personer ingen homogen grupp utan kan ha en mängd varierande behov av stöd. Personer med funktionsnedsättning är exempel på en grupp som ofta rör sig mellan flera och olika socialtjänstinsatser och där en kronologisk ålder inte förändrar detta. I förslaget till ny socialtjänstlag (SOU 2020:47) finns förslag att frångå målgruppsindelning i socialtjänstlagen och därigenom fokusera på den enskildes individuella behov. En specifik äldreomsorgslag frångår den principen och skulle kunna riskera att bidra till ytterligare cementera gränssnittsproblem vilket kan försämra stödet till den enskilde.

Förslaget är att äldreomsorgslagets tillämpningsområde (7.3.2) ska innebära att lagen ska tillämpas i socialnämndens verksamhet som avser stöd och hjälp i den dagliga livsföringen på grund av nedsatt funktionsförmåga hos personer som fyllt 65 år. Samtidigt ska lagen också gälla personer som inte fyllt 65 år, när insatser inom äldreomsorgen är ändamålsenligt med hänsyn till personens behov av stöd och hjälp. MFD förstår intentionen med att inte använda en kronologisk åldersgräns och välkomnar en mer flytande definition. Dock anser vi att det i detta sammanhang finns skäl att lyfta oönskade konsekvenser denna reglering kan leda till.

Personer med funktionsnedsättning som har stora stödbehov, som är yngre än 65 år men som inte ingår i personkretsen för LSS kan påverkas negativt av en sådan bestämmelse. Om denna grupp på grund av karaktären på sitt insatsbehov kommer att definieras in i äldreomsorgen, finns uppenbara risker att de kan få en mindre ändamålsenlig behovsbedömning men framförallt sämre tillgång till relevant utformade insatser som tillgodoser deras behov och livssituation. Exempelvis är det rimligt att tro att de insatser och den organisering av verksamheten som kommunerna tillämpar för äldreomsorgen utgår från behov och situation hos personer som exempelvis lämnat arbetslivet och inte längre har ansvar för egna barn och annat som följer av att vara i yngre ålder. Den grupp yngre personer som skulle kunna anses falla under en ny äldreomsorgslag är en relativt stor grupp sett till andel av personer med funktionsnedsättning som har behov av stöd från socialtjänsten. MFD anser att utredningens förslag därför kräver en fördjupad konsekvensanalys för att förslaget om en ny äldreomsorgslag inte indirekt ska riskera att sätta yngre personer med funktionsnedsättning med liknande insatsbehov som äldre i en försämrad situation.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén (beslutande), tf avdelningschef Arvid Lindén och utredare Anna Björnemalm (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt underskriven]

Malin Ekman Aldén